

LA FESTA DE LA VINGUDA DE LA MARE DE DÉU

Manuel RODRÍGUEZ I MACIÀ
IES Sixto Marco (Elx)

En el mes de desembre, enmig de les festes nadalenques, a la nostra ciutat d'Elx toca celebrar la festa de l'Assumpció de la Mare de Déu, en la commemoració de l'arribada de la seua imatge. En diverses ocasions he posat de manifest la presència de la Mare de Déu al llarg del tot el cicle festiu il·licità,¹ però de totes les manifestacions culturals i festives en honor de la Patrona, aquesta de la Vinguda és, després de la Festa d'agost, la que té un major caire popular i, alhora, la que fa ben palesa la distinció amb la resta de pobles i la converteix en una de les manifestacions més pròpies del patronatge. La llegenda «Sóc per a Elx» ho reflecteix amb tota claredat. Elx ha sigut el poble elegit i no qualsevol altre de la contornada. El passatge de la imatge conduïda pels bous, per una altra banda un element recurrent en altres aparicions, remarca l'elecció d'aquest poble.

La festa de la Vinguda anà adquirint importància al llarg del segle XIX; certament, hi havia notícies escrites sobre la celebració d'aquesta festa ja en el segle XVIII, encara que aquestes són molt escasses sobre la manera en què se celebrava. En l'acta de la sessió del Consell Municipal del 17 de maig de 1786 i amb motiu d'unes reparacions que s'havien de dur a terme a l'ermita de Sant Sebastià (el lloc en què es venerava la imatge de la Mare de Déu abans que fóra traslladada a Santa Maria) tenim la notícia més completa del desenvolupament d'aquesta festivitat: consistia a traslladar la imatge de la Patrona el dia 29 de desembre des de Santa Maria fins a aquesta ermita amb l'assistència del poble i dels dos eclesiàstics, on se celebrava un acte d'acció de gràcies amb el cant

¹ Cf. Manuel RODRÍGUEZ MACIÀ, «El cicle fester il·licità», en LLORENÇ, Alfons (ed.) *Món i misteri de la Festa d'Elx*, Generalitat Valenciana, València, 1986.

del Te Deum. Una vegada fet aquest acte es tornava la imatge a la parròquia.²

És cert que en aquest document es fa referència al fet que aquesta tradició ha sigut transmesa pels nostres pares i majors, cosa que podria significar l'existència d'una antiga tradició, encara que hem de tenir en compte que l'arrelament d'una tradició té més a veure amb l'acollida favorable de la gent que no amb els molts o pocs anys d'aquesta. Les innovacions hagudes en aquesta festa en els últims anys són tractades amb freqüència en els mitjans de comunicació com a tradicions immemorials.

En els relats en què es narra l'arribada de la imatge de la Mare de Déu es fa referència a dues dates: l'una de l'any 1266, poc després de la conquesta cristiana de la ciutat, i l'altra de l'any 1370. Ni de l'una ni de l'altra data tenim cap notícia documental: en les actes del 1370 de l'Ajuntament no hi ha cap notícia d'un fet considerat de tanta rellevància. Tampoc la recopilació de la història d'Elx que duu a terme Cristòfol Sanz i que dirigeix al senyor justícia i jurats de la vil·la d'Elx l'any 1621 fa cap referència a la Vinguda de la Mare de Déu, mentre que sí que s'hi refereix, i amb molts detalls, a la celebració de la Festa d'agost. Com hem dit, les notícies de la festa de la Vinguda apareixen ben entrat ja el segle XVIII; encara que els relats de la Vinguda de la Mare de Déu són anteriors,³ probablement la llegenda es degué crear a mitjan segle XVII.

El sorgiment d'aquesta llegenda degué ser una defensa de la ciutat, que es veia amenaçada en la seua identitat. La vil·la d'Elx era considerada l'hereva de l'antiga colònia romana d'Illice. En les runes de l'Alcúdia, on la gent dels segles XVII i XVIII encara podia contemplar part de l'antiga muralla romana, hi havia el precedent de la localitat actual. Cristòfol Sanz, en la seua obra a què hem fet esment, en comentar el trasllat de les làpides que, descobertes a l'Alcúdia, es col·locaren en la façana de l'edifici de l'actual Ajuntament, veu en aquest acte un signe de la pervivència en l'Elx actual de la colònia fundada per August.⁴

D'altres documents ens revelen aquesta relació entre la colònia romana i l'Elx actual; així, en la relació de l'estat de la Diòcesi d'Oriola que els bisbes presenten en el Vaticà amb motiu de la visita *ad limina* es fa palesa aquesta relació, especialment en la que es produeix l'any 1601, en la qual es destaca l'antiguitat de la vil·la, ja que el seu origen és el de la colònia romana i en aquesta hi havia una de les més antigues catedrals.

La ciutat d'Alacant disputava a Elx els seus orígens en la colònia romana. En definitiva, es plantejava si l'antiga Illice era l'Elx actual o ho era la ciutat d'Alacant. Davant la negació dels seus orígens, els ciutadans d'Elx sentien amenaçada la seua identitat. Un il·lustrat com Juan Antonio Mayáns, per demostrar aquesta identitat entre l'antiga colònia i Elx, escrigué la seua obra *Illici, hoy la Villa de Elche*. Més tard, ja en el segle XIX, Aurelià Ibarra estudià el nom antic de la ciutat

² 17 de maig de 1786, *Manual de Concells*.

³ Cf. Vicent J. ESCARTÍ - Gabriel SANSANO, «Notícia del primer text conegut del relat de la Vinguda de la Mare de Déu a Elx», *Festa d'Elx*, 46 (1994), p. 111-127.

⁴ Cf. Cristòfol SANZ, *Recopilación en que se da cuenta de las cosas así antiguas como modernas de la ínclita villa de Elche*, publicat com a *Excelencias de la Villa de Elche* (a cura de Juan Gómez Brufal), Elx, 1954, p. 117.

«para demostrar el enlace estrechísimo que existe entre el nombre antiguo de la ciudad primitiva y el de la moderna Elche». Però Aurelià Ibarra, per demostrar aquesta continuïtat de l'antiga Illice en la moderna Elx, no es basava solament en el gentilici de la ciutat, sinó que posava de manifest que aquesta creença havia estat present al llarg del temps, en els textos dels predicadors religiosos, en les manifestacions festives populars, en la pervivència del nom llatí de la ciutat en entitats recreatives, culturals, esportives, empreses etc. Manifestacions que continuen donant-se en l'actualitat.

Entre aquestes manifestacions mereixen especial atenció alguns dels sermons pronunciats amb motiu de les festes patronals, siguen els de la Vinguda o els d'agost. En aquests sermons se sol posar de manifest l'antiguitat de la vil·la d'Elx i que la història de la comunitat local adquireix una perspectiva unitària contemplada des de l'arribada de la imatge de la Mare de Déu.

De les diverses peces oratòries, mereix destacar el sermó pronunciat pel pare Fornells en la Festa de l'Assumpció de l'any 1755. L'orador no sols destacava la vinculació de la població actual d'Elx amb l'antiga colònia romana, sinó que veia en la fundació d'aquesta el pla que la Providència tenia establert per fer d'Elx una de les primeres ciutats de la Península en què es predicaria l'Evangelí, i que culminaria amb la vinguda de la Mare de Déu i la representació de la seua Festa d'agost, la qual cosa feia d'Elx una nova Jerusalem. De la importància que aquests sermons tenen per al poder local, interessat lògicament a ressaltar l'antiguitat de la població i, per tant, de la seua identitat, es bona prova que el Consell Municipal manara imprimir aquest sermó, cosa que es dugué a terme l'any següent que es pronunciara, en 1756.

La comparació entre la ciutat d'Elx i la de Jerusalem ha fet fortuna en el món literari; a més de les referències fetes en l'antiguitat, en els anys cinquanta i seixanta del segle xx, escriptors com José María Pemán, Delibes, Federico García Sanchís, etc. abunden en aquest tòpic. En la poesia de Miguel Hernández, en les escasses referències a la ciutat d'Elx, destaca el seu paisatge de palmeres i la comparació amb el de Jerusalem, encara que en aquest cas el passatge bíblic que li serveix de pretext és l'entrada triomfant de Jesús a Jerusalem, en clara al·lusió a la processó del Diumenge de Rams.

A més de les manifestacions literàries, també l'interès per la defensa de la identitat de la ciutat s'expressa en les obres gràfiques i, igual que en aquelles, l'elecció de la ciutat per part de la Patrona és el pretext. És significatiu el gravat que l'Ajuntament encarregà al pintor Vicente López en els últims anys del segle xviii. Hi apareix la imatge de la Mare de Déu pujant al cel envoltada d'àngels i davall, enmig de la mar, es pot veure l'arca en la qual fou transportada, el castell de Santa Pola i la silueta de

Cantó, i inscrita en l'arca la llegenda, en aquesta ocasió en castellà, «Soy para Elche», tota una premonició de la que, passat el temps, seria la llengua majoritària dels il·licitans.

La defensa dels interessos de la ciutat mitjançant la projecció de les manifestacions comunitàries en honor de la Patrona no són cosa solament del passat. En els anys quaranta del segle XX, quan es va haver de cedir part del terme a l'Ajuntament de Santa Pola, un dels arguments que en la seua defensa utilitzà l'Ajuntament d'Elx fou l'existència en la platja del Tamarit d'una ermita dedicada a la Mare de Déu de l'Assumpció en record del lloc on, segons la tradició, fou trobada la imatge que tenia per destí Elx.

La projecció nacional i internacional de la ciutat té el seu element més emblemàtic en la representació de la *Festa d'Elx*. La petició que l'Ajuntament féu l'any 1987 perquè la Festa fóra declarada Patrimoni de la Humanitat, declaració concedida en maig del 2001, n'és l'exemple més significatiu, encara que no és l'únic. És significatiu que en els últims anys en algunes de les esglésies i parròquies de pobles del Baix Segura hi haja representacions de la Patrona d'Elx, un símbol de les noves realitats comarcals. La imatge de la Patrona segueix en els nostres temps sent manifestació de la identitat de la ciutat.

BIBLIOGRAFIA

- ESCARTÍ, Vicent J. - SANSANO, Gabriel, «Notícia del primer text conegut del relat de la Vinguda de la Mare de Déu a Elx», *Festa d'Elx*, 46, 1994, p. 111-127.
- RODRÍGUEZ MACIÀ, Manuel, «El cicle fester il·licità», en LLORENÇ, Alfons (ed.) *Món i misteri de la Festa d'Elx*, Generalitat Valenciana, València, 1986, p. 229-234.
- SANZ, Cristòfol, *Recopilación en que se da cuenta de las cosas así antiguas como modernas de la ínclita villa de Elche*, publicat com a *Excelencias de la Villa de Elche* (a cura de Juan Gómez Brufal), Elx, 1954, p. 117.